

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra výtvarné výchovy

PŘÍBĚHY

DIPLOMOVÁ PRÁCE
BRNO 2010

Vedoucí práce: Mgr. Petr Kamenický

Autor práce: Bc. Věra Doležalová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem na své diplomové práci pracovala samostatně a použila pouze uvedenou literaturu. Souhlasím, aby práce byla uložena na Masarykově univerzitě v Brně v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Brně dne 19. 4. 2010

Doležalová Věra

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Petru Kamenickému za odborné konzultace a vedení diplomové práce.

Anotace

Tento text je teoretickou součástí mé praktické diplomové práce na téma „Příběhy“. Přednostně se zaměřuji na použitou techniku – výšivku, a to jak z pohledu jejího historického využití, tak z pohledu jejího místa v současném umění.

A zároveň se opět vracím k příběhům, které sděluje. Ve druhé části se snažím rozvést právě tento koncept a pozornost věnuji samotným příběhům.

Annotation

This text is a theoretical part of my diploma thesis. It is based on the practical part which is called „The Stories“. First of all I focus on a technique used in the practical part - the embroidery. I examine the embroidery both from the historical point of view with its use in the past and from its placing in the contemporary art. At the same time I go back to the stories which are being told by the embroidery.

In the other part I've been trying to analyze this concept giving consideration to the stories themselves.

Klíčová slova

Příběh, výšivka, umění, textil, představa, vzpomínka, rodina.

Keywords

Story, embroidery, art, textile, visualization, remembrance, family.

Motto: „Nehledej štěstí v cizině, najdeš ho doma v rodině.“

(české přísloví)

Obsah

1. Úvod - příběh výšivky
2. Příběh ve výšivce
 - 2.1 Historická výšivka
 - 2.1.1 Koberec z Bayeux
 - 2.1.2 Tapiserie z kláštera v Heinigenu
 - 2.2 Současná výšivka
 - 2.2.1 Michal Pěchouček
 - 2.2.2 Jiří Černický
 - 2.2.3 Dagmar Šubrtová
 - 2.2.4 Vlasta Žáková
 - 2.2.5 Daniela Mikulášková
 - 2.2.6 Laura McCafferty
 - 2.2.7 Alice Kettle
 - 2.2.8 Tilleke Schwarz
 - 2.2.9 Eleanor Bowley
 - 2.2.10 Megan Whitmarsh
 - 2.2.11 Richard Saja
 - 2.2.13 Sandrine Pelletier
 - 2.2.14 Aya Kakeda
 - 2.2.15 Jenny Hart
 - 2.2.16 Gillian Bates
 - 2.2.17 Cécile Jarsaillon
3. Příběhy
 - 3.1 Představy
 - 3.2 Zprávy z domova
 - 3.2.1 Ztracená kachna
 - 3.2.2 Krádež peněženky
 - 3.2.3 Narozeniny
 - 3.2.4 Lukavický kahan
 - 3.2.5 Nečekaná návštěva
 - 3.2.6 Vázání
 - 3.2.7 Vítání občánků
 - 3.2.8 Lasička
 - 3.3 Vlastní záměr
4. Závěr

1. Úvod – příběh výšivky

Prvním impulsem pro volbu tématu diplomové práce mi byla rodina, konkrétně aktuální „zprávy z domova“ ve formě minipříběhů, kterými mě maminka zásobuje v pravidelných telefonátech. Pomocí vzpomínek a představ jsem začala přetvářet tyto historky do obrazových záznamů. Volbu média výšivky pro finální zpracování ovlivnilo několik dalších faktorů, které se vzájemně prolínají. Prvním z nich je bezesporu role výšivky v historickém kontextu, kdy výšivku prováděly zejména ženy v domácnosti. Prioritní pro mne ale je její intimita korespondující se vztahem k mé rodině.

Výšivky patří k nejstarším, nejznámějším a stále používaným výzdobným technikám. Pronikly do všech společenských vrstev a jejich autory byly amatérské vyšívačky stejně jako královny, řádové sestry, dívky školou povinné i mužští řemeslníci - specialisté s vysokými uměleckými nároky. Pro bohatou škálu vyšívaných předmětů, do které patřily oděvy a oděvní doplňky, ložní a bytový textil, liturgická roucha, čalouněný nábytek, se v průběhu staletí vyvinula celá řada technik, lišících se jak způsobem šití, tak vyšívaným a vyšívacím materiálem. Vyšíváno se bílým i pestrým hedvábím, vlnou, bavlnou, tenkými stužkami, vlasy, kovovými vlákny, lamelami, flitry, malými spirálkami, buliony¹, ale užívaly se i další netextilní materiály jako je sláma, rybí šupiny, husí brka, peří, perly či skleněné korálky. Vyšívané motivy vycházely vždy z dobového uměleckého stylu. Ornamentální předlohy pro vyšívaní byly vydávány knižně již od 16. století a přibližně v téže době se v Evropě rozšířily vzorníky vyšívaní.

¹ Bulion je ozdobná spirálka z kovového drátku nebo pásku, často doplňuje krumplování.

2. Příběh ve výšivce

2.1 Historická výšivka

2.1.1 Koberec z Bayeux

Nejvýznamnější textilní památkou z 11. století je tzv. koberec z Bayeux. Někdy bývá též nazývána tapisérie královny Mathildy. Ve skutečnosti se jedná o výšivku a pravděpodobně ji zhotovily anglické vyšívačky. Vytvořena byla nepochybně roku 1077 pro Odonu, biskupa z Bayeux, nevlastního bratra Viléma Dobyvatele. Tato výpravná tapisérie dlouhá přibližně 70 metrů a široká 50 centimetrů, na níž odborníci napočítali celkem 626 postav, pojednává o dobytí Anglie právě normanským vévodou Vilémem. Tento příběh se soustřeďuje na konflikt dvou uchazečů o anglický trůn – Viléma a Harolda. Představuje drama přísahy, zrady a spravedlivé odplaty, jehož představitelé jsou vyšiti devíti odstíny barevné vlny.² Někdy je užito barev s jistou dávkou fantazie, objevuje se tu například modrý kůň nebo postava se zelenými vlasy.

Lemy ilustrují zčásti Ezopovy bajky, jsou tu však i venkovské výjevy, jakými jsou například obdělávání polí nebo lov, nemluvě o čistě ornamentálních motivech. Výšivka z Bayeux má především význam dokumentární, neboť sděluje množství podrobností o životě v 11. století.

Řetěz násilí začíná obrazem zapalovaného domu, před nímž v zoufalém gestu stojí žena držící za ruku dítě. Přichází sobotní ráno 14. října 1066. Normanská jízda oděná v těžké kroužkové zbroji se nejprve seskupuje a pak, vedena Vilémem, vyráží k útoku. Vidíme, jak Vilém své bojovníky povzbuzuje, sledujeme součinnost jeho jízdy s lučištníky. Způsob boje Haroldových lidí je na první pohled odlišný. Na jeho straně nerozhoduje jízda, kůň posloužil

² ČECHOVÁ, Hana, HALÍKOVÁ, Anna. Krajky, výšivky, stuhy, prýmky. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 218 s. ISBN 80-7106-668-0. Raný středověk 500-1150, s. 33

jen jako dopravní prostředek k cestě na bojiště. V bitevní vřavě Haroldovi Anglosasové pevně vládnou obouručními sekýrami. Válečné drama se stupňuje a při dolním okraji výšivky přibývají těla padlých. I zde ale probíhá čilý ruch, přičinlivci neztrácejí čas a z mrtvých svlékají drátěné košile a sbírají další a další meče. O život přicházejí i dva z Haroldových bratrů. Ale také normanské vojsko umdlévá, posiluje ho však povzbuzení od biskupa Odonu, a především od samotného vévody Viléma. Šíří se poplašná zpráva o Vilémově smrti, ten ale zvedá nánosník přilby a dává poznat svou tvář. Stupňuje se další vlna útoku - Harold klesá mrtev a anglosaský odpor se hroutí.³

[1] Koberec z Bayeux, Haroldova smrt

³ KLÁPŠTĚ, J. Výšivka z Bayeux. REFLEX, Č. 6 (únor 2001), roč. 12, s. 73

2.1.2 Tapiserie z kláštera v Heinigenu

Jedním z nejpozoruhodnějších exponátů stálé expozice Uměleckoprůmyslového muzea je vyšívaná tzv. Heinigenská tapiserie. Výšivky nejrůznějších druhů vznikaly ve středověku především v ženských kláštrech a jedním z nich byl i augustiniánský klášter v Heinigenu v Dolním Sasku, kde byla v roce 1519 dokončena výšivka s výjevem Církve a Synagogy. Církev a Synagoga zosobňují Nový a Starý zákon, okolo nich se rozpiná prstenec s dvanácti postavami Sibyl, v rozích jsou pak zobrazena světská témata. V antice byla Sibyla žena obdařená věšteckými schopnostmi. Středověké církevní prostředí tyto postavy přejalo a interpretovalo jako zvěstovatelky příchodu Spasitele, tedy pohanské protějšky starozákonních proroků.

[2] Tapiserie z Heinigenu, 1516-1519

2.2 Současná výšivka

V následující kapitole se věnuji vybraným současníkům, kteří ve své tvorbě použili právě techniku výšivky. Koncem devadesátých let se výšivka začíná využívat hojně nejen v užitém umění a textilní tvorbě. Chtěla bych podotknout, že výběr umělců je pouze subjektivní. Prioritní pro mne byla provázanost s vlastním záměrem praktické diplomové práce.

2.2.1 Michal Pěchouček

Michal Pěchouček začal koketovat s výšivkou v roce 1996, kdy maloval na síťovinu syntetickými barvami a právě výšivka mu pomohla dosáhnout větší prostorovosti. Na počátku stál vyšíváný obraz Ráno, na němž si Pěchoučkova matka čistí zuby. Následovaly další obrazy (Děda, Monte Carlo) z té doby, v nichž čerpal inspiraci z rodinného alba.

V letech 2006-2009 se k vyšívání vrátil a tuto tvorbu prezentoval na výstavách pod názvem Screen a Večerka. První z nich se konala v Galerii Jiří Švestka v roce 2008 a společně s Pěchoučkem zde vystavovala Simona Smrčková a Evžen Šimera. Celá výstava vznikala dva roky a byla udělána přesně na míru prostoru Galerie Jiří Švestka. Pěchouček zde představil tři série, které mají společného jmenovatele - práci s nití nebo textilem. Toto téma bylo pro Pěchoučka velmi důležité a vyplynuly z něj věci, které mají souvislosti i s abstraktním uměním, nacházel zde hranice, kam až se dá

zajít. Při práci s textilem, konkrétně s nití, a velmi komplikovanou technologií mu jde o určitý nadhled, chtěl se vyhnout malířskému rukopisu, gestům a také nerozhodnosti jestli už je obraz hotový či ne. Název výstavy Screen je zároveň motivem první série obrazů, a tím je motiv zástěny jako intimního prostoru. Pracuje zde především se sentimentem, který není jenom součástí tématu obrazu, ale především se sentimentem samotného diváka, který je nucen se dívat na určitý způsob figurace, ať už abstraktní nebo geometrické. Snaží se jej vtáhnout do obrazu nebo upozornit na to, že obrazem je určitý prostor, a to nejen prostor před obrazem, ale i za ním. Postava, která stojí za zástěnou z jedné strany, svlékající se třeba do plavek nebo u lékaře, je osobou přistiženou v poněkud trapné situaci. Tuto intimní situaci beze svědků podtrhují osoby hledící dovnitř obrazu, tudíž k divákovi zády.

Druhou částí výstavy jsou černozeleňé obrazy, vystylizovaný zahradní nábytek do abstrakce. Jednotlivé konkrétní tvary jsou převzaté ze starých nabídkových katalogů 30. let, které pomocí fotografických reprodukcí propagovaly zahradní, sezónní a skládací nábytek. Z něho zůstala pouze jednoduchá konstrukce. Barevnost obrazů je odvozena od prvních digitálních displejů.⁴

V poslední části výstavy jsou ústředním motivem ležící postavy, které mají na sobě vertikálně vzorovaný ručník jako bederní roušku, což je odkaz, který míří k evropské tradici malby. Obrazy jsou horizontálně komponované, s velkým důrazem na křivky a prvky ženskosti evokující renesanční malbu. Jednotícím motivem je prostředí lázní, rekreace nebo odpočinek na pláži.

⁴ SCREEN, URL: < <http://artycok.tv/lang/cs-cz/screen/216> > [cit. 2010-04-04].

[3] **Michal Pěchouček**, pohled do výstavy SCREEN, 2008

[4] **Michal Pěchouček**, pohled do výstavy SCREEN, 2008

Druhá výstava proběhla v roce 2009 v Chebu. Pěchouček ji opět připravoval dva roky, její koncept se proměňoval, a nakonec z toho vznikl jeden celek, který pojmenoval Večerka. Na této výstavě měl jako hosta Ondřeje Roubíka.

„Večerka je pěkné, poetické, mnohoznačné a skoro až vizuální slovo. Přeložíme-li jej do angličtiny jako time for bed, hned se nám jeho význam vhodně zúží na výraz evokující traumatickou situaci. Večerka hvězda má svoji temnější sestru, která má ráda tmu a libuje si v umění teroru. Zhasnout a spát! To je vespolek sdílená signalizace upomínající na střídání dne a noci, neúprosný řád a nutnost se mu bezpodmínečně podřídít – zejména na dětských táborech, ve vojenských kasárnách nebo mládežnických internátech. Společná hygienická zařízení, jednotný úbor a rozdělení podle pohlaví jsou charakteristické znaky kolektivního životního stylu. Název výstavy nás tedy upozorňuje, že pro diváka je příhodné vyvolat si vzpomínky nebo ambivalentní představy o konkrétním prostředí, jež má svůj jasný fotogenický retro půvab, který činí erární svět snesitelným.

Do tohoto světa lze vstoupit skrze obrazy, které jsou od pohledu žánrově identifikovatelné jako portrétní malba. Takové označení mě nakonec celkem uspokojuje, ale nechtěl jsem vytvořit psychologické portréty v tom pravém slova smyslu. Přesnější by bylo zařadit tyto obrazy k figurativní inscenaci. Je tu k vidění několik mužských modelů, představující určitý estetický typus. Pracuji s portrétovaným jako s hercem. Dalo by se mluvit o důvěrném a privátním představení. Tváře konkrétních lidí – mých přátel – se stávají součástí většího celku, který je fikcí. Figuranti pouze předstírají činnosti jako je četba nebo psaní deníku, opanují svůj intimní prostor. Jejich vztah k pozorovateli není lhostejný – je naprosto vědomý. Osoby na těchto obrazech zjevně pózuji. Gestikulují pomocí celého svého těla a proto jsou oděny velmi stroze, aby to vyniklo. Snažil jsem se portrétovaným ponechat jejich přirozený pohyb vyjadřující stud, jenž lidem sluší a který s pózováním souvisí. Předlohy vznikly ve fotografickém studiu a tuto skutečnost není třeba nijak zastírat.

O podobnou transparentnost a lapidárnost, jaká je v námětu, jsem se snažil i v technickém způsobu provedení. Dominuje kresba tužkou, bílou pastelkou, strojově našité textilie a monochromní plochy. Technika našívání mi umožňuje vytvářet mělké a jemně modelované, filcem a vatou vycpané reliéfy. Vypadá to efektně a přitom je to velmi jednoduché. Nepoužívám až na výjimky barvy a štětce, ale mám potřebu obrazy kódovat různými malířskými atributy, které jsou zdrojem čistě výtvarné senzuality nebo slasti z klasické malby. Takovým poznávacím kódem je například napnuté čisté nebo bíle našepsované malířské plátno, které se vlastně stává samotným námětem, snad zajímavým. Důležitým výtvarným prvkem jsou na obrazech reálné předměty s barevným geometrickým vzorem – ručníky a pyžama. Do lehce kunsthistorického příběhu nás uvádí přítomnost otravně známých reprodukcí skvělých českých malířů 20. století – Jana Zrzavého a Františka Tichého. Chovám k těmto umělcům hluboký respekt.

Touto výstavou signalizuji, že pokračuji na „denních úkolech“ malíře a kultivaci jeho rukopisu s pomocí nemalířských prostředků. Jako hosta jsem si pozval Ondřeje Roubíka – mladého talentovaného výtvarníka a toho času posluchače AVU (ateliér grafika II, doc. Kokolia), se kterým na výstavě prezentujeme společné dílo. Vytvořili jsme společně instalaci, která souvisí s tématem výstavy a bezprostředně reaguje na prostor Grafického kabinetu.“⁵

Poslední výstava, na níž Pěchouček pracoval s textilem, se konala v Galerii 207 pod názvem Hodiny v umění. Pěchouček zde vystavil pouze jedno nedokončené plátno. Ústředním motivem je sexuální scéna, odehrávající se pod parafrází Zrzavého obrazu Zátíší s konvalinkami.

⁵ Večerka, Grafický kabinet Cheb, URL: < <http://pechoucek.eu/2009/08/27/vecerka-graficky-kabinet-cheb-24-9-16-11-2009/> > [cit. 2010-04-05].

[5] **Michal Pěchouček**, Večerka, 2007-2009

2.2.2 Jiří Černický

„V roce 1999 jsme v rodině zažívali krizovou situaci – rodiče se opravdu hodně pohádali. Tato událost vedla k tomu, že jsem mámě vyrobil jehelníček ne nepodobný mému otci nacházejícímu se v problematické situaci. Ke zhotovení figurky jsem použil náhradní kousek látky z tátova saka. Jehelníček jsem připevnil na ledničku do kuchyně, tedy na místo, kde máma tráví nejvíc času. Doporučil jsem jí, aby figurku opravdu používala jako předmět, do kterého zapichuje jehly a špendlíky, když jich není potřeba k šití. Máma odmítla s tím, že nechce každý den zabíjet mého otce. Odpověděl jsem jí, že svého muže přece nezabijí tím, že do nějaké malicherné figurky píchá špendlíky. Daleko víc se zabíjejí navzájem tím, když se mezi sebou hádají. Snažil jsem se matce vysvětlit, že používáním jehelníčku má možnost uvědomit si každým vpichem jehly přítomnost smrti, která nám bere čas určený k tomu, abychom se milovali. Jehelníčkové figurky se nacházejí v nevýznamné čili obrazně řečeno, ve zmrtvělé situaci. Mám dojem, že způsobíte-li někdy bolest otupělé či zmrtvělé osobě, probudíte v ní, třeba i pomocí šoku vědomí o tom, že žije. Musí jít však o druh bolesti, která v dané osobě spíše probudí její smysly a upozorní ji, že stále žije. Pokaždé, když dojde ke vpichu, měl by dát jehelníček tomu, kdo ho používá pocítit, jak je mu ona konkrétní osoba drahá.“⁶

⁶ ČERNICKÝ, Jiří. Double documnet: Pincushions. 1.vyd. Brno: Mediagate, 2007. nestránkován. ISBN : 978-80-239-8905-2

[6] **Jiří Černický**, *Táta, Jehelníček*, 1999

Jiří Černický se po narození svého syna v letech 2003-2004 k této tvorbě vrátil. Byl inspirován všedním životem rodiny, rituály a prostředím bydliště v pražské Libni. V šitých trojrozměrných figurkách lze nalézt sociální vnímavost městského člověka, vzpomínky, pomíjivost, lidskou křehkost a omezenost, bolest, soucit a v neposlední řadě schopnost empatie. Porota ohodnotila Černického rafinovaný přístup k lidským příběhům na 48. ročníku přehlídky současného umění October Salon v Bělehradě, kde získal za kolekci hadrových jehelníčků jednu ze tří hlavních cen.⁷

[7] Jiří Černický, Honza Mareš, Jehelníček, 2003-2004

[8] Jiří Černický, Pauza, Jehelníček, 2003-2004

⁷ ATELIÉR.Č. 22 (Listopad 2007). Praha: Společnost časopisu Ateliér, 2007, roč. 20, s. 3

2.2.3 Dagmar Šubrtová

Dagmar Šubrtová (1973) vytvořila fotodokumentaci textilních prací a představila ji pod názvem Výšivky na konci roku 2005 v Ústí nad Labem. Autorka spojuje různé kulturní fenomény a výsledkem jsou přitažlivá, pro někoho však možná i pohoršující díla – vyšívané tzv. „kuchařky“. Šubrtová konfrontuje tradiční česká přísloví – projev lidové slovesnosti, obrazový doprovod a způsob provedení folklorní výšivky charakteristický pro 19. a počátek 20. století. V pracích zastoupených na této výstavě se jasně rýsovaly tři možné principy – typ výšivky odvozený z folkloru minulých století je na některých výšivkách připomínán textem (Máj je lásky čas, Já jsem horník, kdo je víc?), jinde pouze obrazem, nebo se obrazový i jazykový projev vzájemně doplňují, komentují, ironizují. Právě tyto výšivky jsou chytlavé. Šubrtová doplnila přísloví (Tichá voda břehy mele, Láska hory přenáší, Co oči nevidí, srdce nebolí) obrazovým materiálem současného folkloru, jímž mohou být i fotografie z pornočasopisů.

V dalších dílech se objevují pouze obrazy, text chybí. Autorka používá jednoduché, stylizované postavy, které se od předchozích znatelně liší. Jejich tvary, pozice, scény, které vytváří, vyjadřují obecně platné, až archetypální či mytické lidské situace – ruka na rameni jiného člověka, muž a žena spolu na hřbetě býčka, podávané jídlo... Poslední skupina je zaměřena na hornictví. Výšivky jsou proti ostatním černé, jedná se pouze o texty: Já jsem horník, kdo je víc?, Neznám, „nejde to“, Zdař Bůh. Otázkám spojeným s touto problematikou se Dagmar Šubrtová jako organizátorka uměleckých workshopů na Kladensku věnuje již delší dobu.

V roce 2006 se zúčastnila akce „Pohovky pro Freuda“, kde pod názvem „Domácí výšivky“ představila červeně vyšíváné mužské a ženské postavy pozbývající své individuální rysy na úkor tělesných pozic, grimas a výrazů tváří, které jednoznačně asociují dnešní obrazová klišé eroticky či pornograficky zaměřené masové produkce včetně deformovaného obrazu žen... Ve spojení s formou vyšíváných deček, ženským světem domácností u ploten a dalších podobných asociací, působí „kuchařky“⁸ jako něco dobře známého, a proto také znepokojivého.

[9] Dagmar Šubrtová, Máj je lásky čas, Domácí výšivky, výšivka na plátně, 2005

⁸ Kuchařky jsou v kuchyních zavěšované plátýnka, na nichž obraz bývá doprovázen poučkou, či příslovím.

2.2.4 Vlasta Žáková

I když se Vlasta Žáková nepovažuje za textilní výtvarnici, její práce je charakteristická právě používáním textilu. Už v době studií začala koketovat s ruční i strojovou výšivkou. Nejprve vytvářela textilní objekty inspirované problematikou mezilidských vztahů, násilím a zranitelností jedince. V prvních výšivkách se zabývala krajinou, tedy tematikou, ke které se opakovaně vracela. Příkladem je série „Mrtvá louka“, tedy melancholická krajina plná ponurých barev, do které zasadila právě kvetoucí invalidní vozík. V jiných krajinách, narušených destrukcí či připomínajících konec světa, pracovala prioritně s vertikálou a horizontálou.

Druhou autorčinou polohou jsou narativní figurální obrazy často mladých lidí vytržených z proudu zábavy. Nejosobnější cyklus oválných vyšívaných portrétů autorčiných spolužáků, v nichž použila barevnost staré fotografie. Ten byl vybrán v roce 2008 do finále ceny Národní galerie v Praze a Skupiny ČEZ pro mladé umělce do 33 let z České a Slovenské republiky.

V jedné z posledních prací se vrátila k šití soch, tentokrát v nadživotní velikosti, kde hlavní roli hraje dominantní žena a seznamování.

[10] **Vlasta Žáková** , We loved each others , ruční a strojová výšivka,
30x 50 cm 2007

[11] **Vlasta Žáková**, Give it to me, ruční a strojová výšivka

2.2.5 Daniela Mikulášková

Daniela Mikulášková se k vyšívání obrazů dostala údajně náhodou, když neměla ve svém bytě ideální prostředí pro malbu. Řadu let pracovala s temperovou či olejovou barvou a k plátnu prošitým barevnými bavlnkami se dopracovala přes kusy barevných plastů, leukoplastů a pet-lahví kombinovaných s textilem. Nejedná se o klasickou výšivku tvořenou pomocí tradičních vyšívacích stehů. Mikulášková využívá barevných nití jako šrafury při kresbě, která ve výsledku působí jako změť gestických čar. Expresivním způsobem konstruuje motiv často čerpající z fotografie. Společně s Kateřinou Tmějovou a Hanou Linhartovou založila v březnu 2006 výtvarnou skupinu BOA. V roce 2008 byla za svou tvorbu oceněna prvním místem v soutěži JungART.

[12] **Daniela Mikulášková**, Viditelné obrysy, ruční výšivka, 68x96 cm, 2007

2.2.6 Laura McCafferty

Práce Laury McCafferty je směsicí tradičního řemesla a současného stylu „dokumentární ilustrace“. Už v době studií na Nottingham Trent University, kde promovala v roce 2003, se věnovala popisné kresbě, tisku a výšivce. Je posedlou sběratelkou tištěných textilních materiálů, které následně používá ve své tvorbě. Obrazy Laury McCafferty fungují jako textilní reportáže událostí z autorčina okolí. Často vychází z fotografií přepracovaných perokresbou, jejíž linie ve výsledném díle simuluje kresba výšivky. Každá barva nebo vzor je samostatný kus látky individuálně specifikující určitý předmět nebo osobnost.

Laura McCafferty považuje svou práci za dokument, záznam událostí života obyčejných lidí prostřednictvím kresby, vytváří velké obrazové příběhy, v nichž jsou předměty zobrazeny s jí vlastním humorem a nadsázkou.

[13] **Laura McCafferty**, The Crufts Misfits, ruční výšivka, 300x100 cm, 2007

[14] **Laura McCafferty**, Old cards Players large, ruční výšivka, 175 x 127 cm, 2009

2.2.7 Alice Kettle

Alice Kettle se narodila ve Winchesteru, v letech 1979-84 studovala na University of Reading. Nejdříve se zabývala malbou ve stylu abstraktního expresionismu. Později, když ji pouhá práce s barvou nenaplňovala, experimentovala s jinými materiály, až se natrvalo identifikovala s výšivkou. Lidský faktor a postava vůbec se staly významným rysem její práce. Využívá šicího stroje pro vrstvenou výšivku, která nahrazuje expresivní stopu štětce. Díla plná emocí umocňuje použitím kovových nití. Místy až trojrozměrné obrazy vznikají vrstvením barevných ploch, díky kterým vytváří nové barevné odstíny, jenž byla v malbě zvyklá míchat přímo na plátně. Alice Kettle zkoumá stále nové způsoby, čerpá inspiraci z různých zdrojů, jakými jsou středověké gobelíny, ruské ikony či Giottovy fresky .

[15] **Alice Kettle**, *Nepenthe*, strojová výšivka, 160x160, 2007

2.2.8 Tilleke Schwarz

Tato nizozemská umělkyně se narodila v roce 1946, studovala na Academie voor Kunst en Industrie te Enschede užité umění a textilní design. Její práce lze chápat jako vizuální poezii inspirovanou lidovým uměním a každodenním životem. Jedná se o příběhy bez začátku a konce, divák je vtažen do děje, jenž dešifruje a rozvíjí jej dle své fantazie, a díky tomu může vstoupit do role autora. Je to směs současných vlivů, graffiti, ikon, textů a tradičních vzorů. Humor v práci Tilleke Schwarz je spjat mimo jiné s jejím židovským původem a textil jí napomáhá vyjádřit emoce. Kromě vyšívání pracuje s dalšími technikami, zejména kresbou a malbou.

[16] Tilleke Schwarz, Play with me, ruční výšivka, 71x65 cm, 2006

2.2.9 Eleanor Bowley

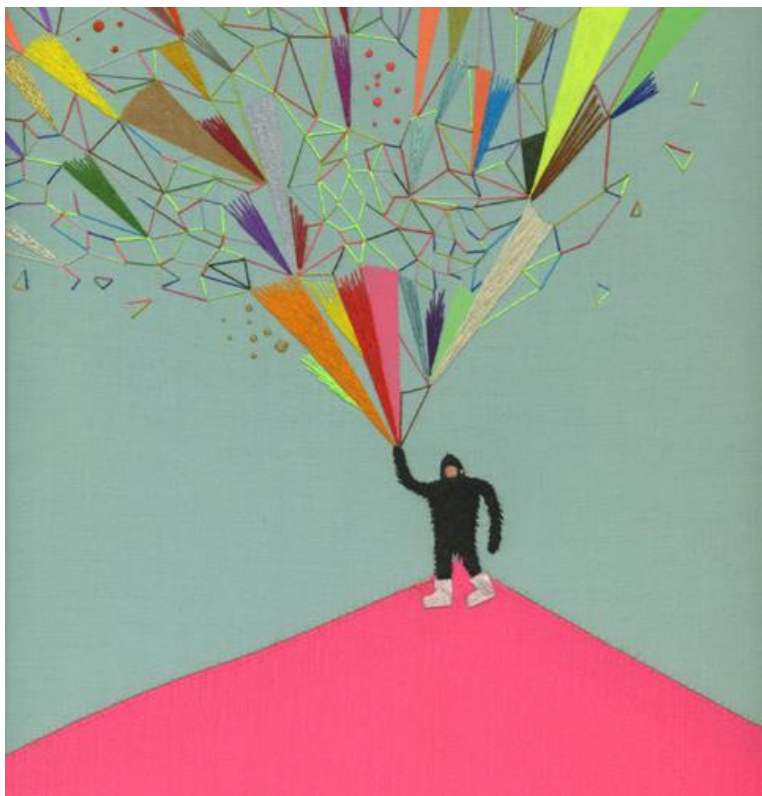
Eleanor Bowley používá pro svou tvorbu odpadové materiály, jakými jsou vyřazené tkaniny, knoflíky, stuhy nebo krajky. V posledních projektech se zabývá dopady lidské činnosti na životní prostředí a způsoby recyklace textilií. Často vychází ze starých fotografií, které přenáší na čisté plátno kombinací ruční a strojové výšivky. Její práce vychází z tradiční metody papírové koláže, která je doplněná látkou a zdobena výše zmíněnou galanterií. Využívá náhody a nepřesností. Nejprve základní obrysy vyšívá strojem s povolenou vrchní nití na rubovou stranu materiálu. Různé klíčky, uzlíky či dokonce zacuchané i přetrhané nitě vytvářejí z lící strany nepředvídatelné efekty. Sama o své práci tvrdí, že se jedná o eklektický mix vzpomínek a zapomenutých pokladů.

[17] Eleanor Bowley, strojová výšivka

2.2.10 Megan Whitmarsh

Kromě výšivky se věnuje kresbě, komiksu, animaci a textilním objektům. Nejčastěji se v její tvorbě můžeme setkat s postavou Yetiho (milovníka hudby a umění), Elfů a různých popových ikon. Už v dětství stály v popředí jejího zájmu Buffy Sainte-Marie a Janis Joplin. V té době vytvořila svůj první komiks o rodině králíků milujících zmrzlinu a obdivujících seriál Mork & Mindy. Na svých plátnech maximálně využívá prostor obrazu, na němž vypráví paralelně několik drobných příběhů, v nichž se prolínají rozpory současného světa s optimistickou vizí budoucnosti diktovanou vnitřní logikou a nadpřirozenou ikonografií. Tyto fantaskní příběhy přenáší pomocí ruční výšivky na napnutá jednobarevná plátna.

[18] **Megan Whitmarsh**, ruční výšivka na plátně

[19] **Megan Whitmarsh**, Trash Mountain, tkanina, ruční výšivka, 200 x 200 x 175 cm, 2008-2009

2.2.11 Richard Saja

New Yorkský textilní návrhář Richard Saja obohacuje vyšíváním tradiční potahové tkaniny. Jako podklad používá monochromně potištěnou textilií s historickými výjevy, kterou inovuje výšivkou a vytváří tak nové příběhy. Tyto sofistikované textilie tvořené s nadsázkou ozvláštnily už několik interiérů. Opětovně se v jeho tvorbě můžeme setkat s klauny či pieroty. Skryté ambivalence dosáhl v sérii obrazů vyšitých ve tmě svítící nití. Příkladem je plátno na světle líčící manželství krále Artuše, a naopak ve tmě se zobrazí zářící superhrdinové.

[20] **Richard Saja**, ruční výšivka na potištěném plátně

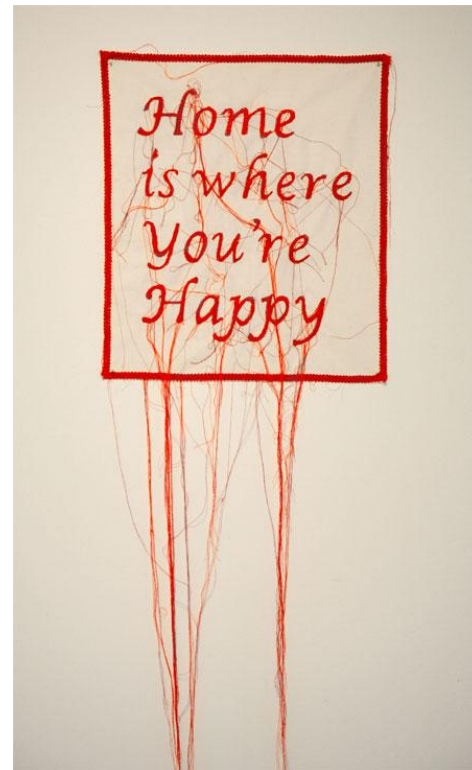
[21] **Richard Saja**, ruční výšivka

2.2.13 Sandrine Pelletier

Přestože Sandrine Pelletier je vystudovaná grafička, často používá jako materiál textil. V její tvorbě lze nalézt paralelu s díly Vlasty Žákové a Dagmar Šubrtové. Mimo jiné pracuje, stejně jako Žáková, s motivy ponurých krajin a portréty mladých lidí, přičemž výsledek ovlivňují zbytky neodstřižených nití z přední strany obrazu. Typografická série se dá srovnat s kuchařkami Šubrtové - hrou s příslovími, teplem rodinného krbu a tradiční rolí ženy ve společnosti. Ve své tvorbě se ale neomezuje jen na šití, impozantně zkoumá řadu různých, nejen klasických médií.

[22] **Sandrine Pelletier**, Pisseuses ,krajka, plátno, strojová výšivka

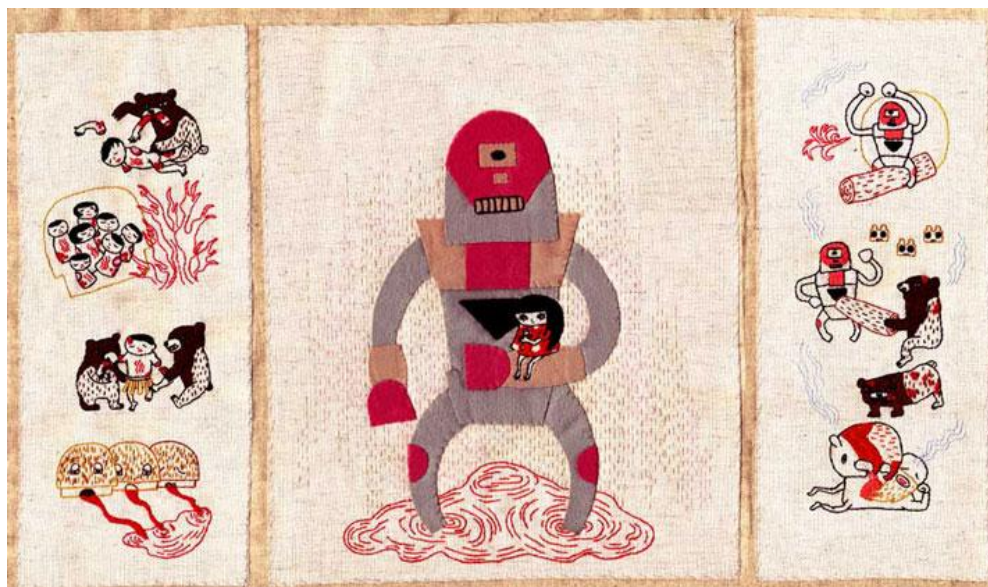

[23] **Sandrine Pelletier**, strojová výšivka na plátně

2.2.14 Aya Kakeda

Aya Kakeda se narodila a vyrůstala v Tokiu. Nyní tato ilustrátorka pracuje a žije v Brooklynu. Vymýšlí si fiktivní příběhy a jejich prostřednictvím vytváří série na jedno téma.

Jeden z těchto příběhů pojednává o třech dětech a zlé chůvě. Nejstarší dítě svrhne chůva ze skály do propasti a nejmladšímu podá otrávené mléko. Prostřední Nanna se s pomocí svého medvídky pomstí. Společně zlou chůvu zabijí a rozřezou.

[24] Aya Kakeda, YaShita Triple TROY Blanket, ruční výšivka na plátně

2.2.15 Jenny Hart

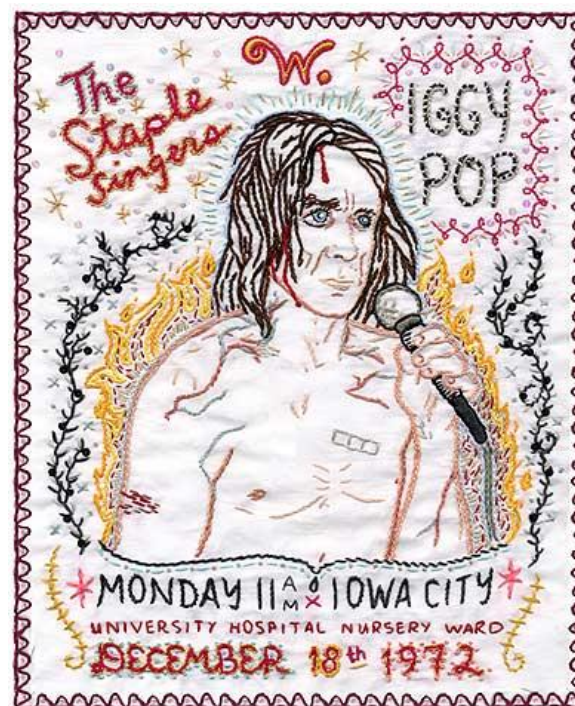
Tvorba této výtvarnice sídlící v texaském Austinu byla prezentována v mezinárodním měřítku. Jenny Hart je zakladatelkou tzv. „Sublime Stitching“ a v roce 2001 otevřela firmu, aby oživila řemeslo ruční výšivky. Původně začala u vlastního pracovního stolu, potom se přesunula na kuchyňský stůl, a když už jí nestačila celá místnost přesunula celou tvorbu do velké garáže. Její firma má dva zaměstnance, ale vše od administrativy přes reklamu a návrhy si dělá sama. Tvoří rozmanité návrhy, od výšivek na ubrus po výšivky pro děti.

Její práce je čistě dekorativní, bez nějakého speciálního účelu, pro design jako takový. Jenny Hart se snaží ukázat současným ženám, že představa výšivky jako něčeho zženštilého je nudné klišé. Pomáhá jim, aby se na výšivku dívaly jinak, vyšívání miluje.

Práce Jenny Hart je ve sbírkách Carrie Fisher, Tracey Ullman a Elizabeth Taylor.

[25] **Jenny Hart**, Oh Unicom, vlasy, kůže, ruční výšivka,
23 x 23 cm, 2005

[26] **Jenny Hart**, Iggy Pop, ruční výšivka na plátně, 40 x 60 cm, 2004

2.2.16 Gillian Bates

Stejně jako Eleanor Bowley používá Gillian Bates pro svou tvorbu odpadových textilií. Ráda se prohrabává v historických a regenerovaných tkaninách, aby našla ten správný kus pro integraci do svého aktuálního díla. Jejím cílem je zvětšit opomíjenou mimořádnost každodenního života. Jedná se o jakési vyšívané pohlednice různých velikostí. Základem jsou digitálně upravené a zjednodušené fotografie. Tyto zdánlivě fádňící momenty přetváří do textilních koláží pomocí ruční i strojové výšivky.

[27] **Gillian Bates**, strojová výšivka na plátně

2.2.17 Cécile Jarsaillon

Výběr umělců zabývajících se výšivkou uzavírá Cécile Jarsaillon. Její přístup k této technice je unikátní vzhledem k tomu, že vyšívá přímo na fotografii. Pomocí saténových nití zdůrazňuje barvy a tím graduje její obsah. V poslední sérii vyšívala na fotografech z bezpečnostního manuálu ze sedmdesátých let.

[28] Cécile Jarsaillon, fotografie, ruční výšivka

[29] Cécile Jarsaillon, fotografie, ruční výšivka

3. Příběhy

Obecně vzato termínem „příběh“ můžeme označit buď nějakou skutečnou nebo fiktivní událost, popřípadě se oba děje mohou kombinovat. Jak jsem již nastínila v úvodu, inspirací mé diplomové práce byly krátké příběhy z domova vyprávěné maminkou. Tedy převyprávění skutečných dějů odehrávajících se v časovém úseku šesti měsíců. Obsah historek ovlivňuje fakt, že maminka je už několik let v důchodu, díky čemuž je její pozornost soustředěna převážně na rodinu a prostředí i rituály vesnického života. Základní kostrou obrazového záznamu mi byly vzpomínky propojené s představou vyprávěného příběhu.

3.1 Představy

Pojem představa vyjadřuje vnímání věcí a dějů jako jakýchsi paměťových stop, vystupujících úmyslných a spontánních obrazů ve vědomí člověka. Již psycholog Sergej Leonidovič Rubinštejn uvádí, že „*Představa je reprodukováný obraz předmětu, založený na naší minulé zkušenosti... Představy jsou obrazy*“. Rozumí se, že tu jde o reprodukci v mysli, tedy o paměťové vybavení si, a že pojem obrazu zde má široký význam, protože představy nemají jen zrakové, ale také sluchové a další modalities. Objektivní rozdíl vjemů a představ spočívá v tom, že vjemy vznikají stimulací receptorů, kdežto představy mají centrální původ – vznikají v mozku. Základní psychologický rozdíl mezi vjemy a představami je v tom, že vjemy jsou pokládány za skutečné, kdežto představy za neskutečné. Existují sice různá třídění představ, ale

ve spojitosti s vlastním záměrem jsem se zaměřila prioritně na vzpomínkové a fantazijní představy. William Stern rozlišoval představy paměťové, které dále dělil na vzpomínky a poznatky, a představy fantazijní. Podle Sterna se vzpomínky vyznačují dvěma podstatnými znaky – vědomým vztahem k minulosti a konkrétní jedinečností obsahu: *„V každé vzpomínkové představě je zpřítomněn individuální kus minulosti jako minulosti... Vzpomínka je personálně historický postoj vědomí.“* Tento personální smysl vzpomínky, říká Stern, je určován polaritou osoba - svět a přítomnost - minulost. Současně však ono „tehdy“ je něco jiného než „nyní“ nejen proto, že náleží jinému životnímu období, ale také proto, že se to více či méně obsahově odlišuje od toho, co nyní naplňuje můj život. Konkrétně člověk vzpomíná, protože se změnil, a tato změna se současně promítá v jeho vzpomínání. Proto vzpomínka není jen reprodukcí toho, co jsme kdysi prožili, ale sama je již přítomným zpracováním minulosti, která v ní často dostává zcela jiný smysl a může být do jisté míry i deformována. Z toho vyplývá, že minulé je prožíváno v nových souvislostech. Podle Sterna nejde ve vzpomínce jen o „vědění o tom, co bylo“, nýbrž více o „citové podržení minulého v paměti“. Nepříjemné minulé dojmy jsou potlačovány, vzpomínáme především na příjemné, ale ve velmi příznivé situaci můžeme vzpomínat i na těžké životní okolnosti. Zvláštním druhem představivosti je fantazie. Je obtížné vést dělicí čáru mezi fantazií a představou, proto se budu držet pojmu fantazijní představa.⁹

⁹ NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. 2. rozš. vyd. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7. Představy a fantazie 500-1150, s. 232-241.

3.2 Zprávy z domova

Zde se pokusím bez přikrášlování reprodukovat několik vybraných příběhů tak, jak mi je maminka vyprávěla. Některé z nich jsou tak jednoduché, že není potřeba je více rozvádět - například historka s pracovním názvem „Divočák“, která pojednává o bratrově útěku před bachyní s mlád'aty.

3.2.1 Ztracená kachna

Jeden z prvních příběhů se týká kachen čínských. Co si pamatuji, chováme je alespoň patnáct let. Každoročně naše chovná kachna vysedí osm až dvanáct kousků, které nejen maminka, ale celá naše rodina opatruje jako oko v hlavě. Tuto skupinu přepočítáváme pravidelně během krmení, což ale na malém dvorku není zas tak složité.

„Tak si představ, Věruško, co se u nás tuhle stalo,“ vypráví maminka se zaujetím,

„Šla jsem nakrmit kachny a s hrůzou zjistím, že nám jedna chybí.“

Zbystřila jsem: „A nezaběhla se jenom někam? Třeba ...“

„Vůbec ne, všechna obvyklá místa jsem prošmejdila a kachna nikde,“ přerušila mě. „Byla jsem z toho opravdu špatná, a proto jsem se šla zeptat k sousedům... Paní Píšová ani pan Král ji prý neviděli, napadlo mě dokonce, jestli už nemají tu chuděru na pekáči“. V zoufalé situaci je každý podezřelý.

„Nepřeháněj!“ Přišlo mi to dost přitažené za vlasy. Zbytek dne už stál po této příhodě za nic, každý krok myslela jen na to ubohé zvíře s otázkou, co se mu jen mohlo stát.

„Když už jsem jí oplakala,“ pokračuje maminka ve vyprávění, „šla jsem alespoň ostatním holkám přilepšit.“

Co si pamatuji, máme v garáži pytel se zrním, které se kachnám sype jen jednou za čas.

„Otevřela jsem vrata od garáže,“ povídá. Načež nastala krátká pauza – „představ si, že ta potvora si tam klidně stojí a kouká na mě.“ Když to dopověděla, začaly jsme se obě smát.

„Jak se tam ale dostala? Musel jí tam někdo zavřít, ne?“ zajímalo mě.

„Nejspíš taťka ji tam nechtěně zavřel,“ odpověděla. Myslím si ale, že to už mamince bylo jedno, hlavně, že už žádná kachna nechyběla. „Neměla se tam ale špatně, pořádně se najedla...“ zkonstatovala.

3.2.2 Krádež peněženky

„Pamatuješ si na pana Fořta?“ zeptala se mě maminka.

„Proč bych si ho neměla pamatovat?“ odsekla jsem. V zápětí mi to bylo líto a tak jsem pokračovala: „S bráchou jsme ho chodili navštěvovat na jeho statek. Jednou nám dal kachní vejce a díky němu jsme začali chovat kachny. Pořád má tolik zvířat?“

„Ano, ale o tom nechci mluvit,“ odpověděla.

„Snad se mu něco nestalo?“ napadlo mě.

„No, jak se to vezme...“ napínala mě. „Pan Fořt jezdí pořád na kole do Slatiňan na nákup...“

„Ten je ale pořád čilý!“ přerušila jsem ji.

„To ano, za kolo si zahákne kárku a jede. Ale nazpátek kolo tlačí.“

„Jasně, je to do kopce,“ dodala jsem.

„Včera jel opět na nákup,“ pokračovala, „a protože bylo teplo, tak si sundal sako. Odložil si ho na kárku plnou nákupu i s peněženkou, kterou v něm měl.“ Napadlo mě, že mu ta peněženka asi někde vypadla. Nechtěla jsem ale maminku moc přerušovat, protože bychom se snad nikdy nedostaly ke konci.

„A když už byl u borovinky, tak z lesa vyšel nějaký muž a zeptal se ho, jestli nemá drobný. Když mu pan Fořt nechtěl nic dát, tak mu ukradl peněženku, které si všimnul na kárce. A samozřejmě s ní utekl!“

„Byl to někdo známý?“ zajímalo mě.

„Prý ho oslovil – pane Fořt – ale pan Fořt ho nezná a to má paměť dobrou!“

„To je divný! Co dělal potom?“

„Co mohl dělat? Jel domů a potom se přišel k nám a sousedům zeptat, jestli ho náhodou neznáme.“

„Stejně je divný, že ho ten chlap oslovil jeho jménem.“ vrtalo mi hlavou.

„Napadlo mě, jestli to nebyl jeden z těch opilců, co postávají u stánku, pan Fořt tam chodí pro noviny a stánkař ho zná.“
usoudila maminka.

„To zní logicky,“ dodala jsem. „Nahlásil to pan Fořt na policii?“

„Dlouho jsme to řešili, ale on to nahlásit nechtěl, bojí se - když ho ten chlap zná... Doklady v peněžence nenosí a peněz tam údajně moc neměl,“ doplnila maminka.

3.2.3 Narozeniny

Maminka má čtyři sourozence, navzájem se často navštěvují a společně oslavují kulatiny. Honosná hostina je podmínkou. Vzpomínám si, že mě maminka dokonce párkrát omlouvala ze školy, abych jí s přípravou pomohla.

„Příští měsíc má teta z Vranova narozeniny, nenapadá tě dárek?“ zeptala se mě maminka.

„Nevím, třeba pro ni uspořádejte nějaký výlet...“ teta vždycky ráda cestovala a navštěvovala nová zajímavá místa. Tak si ji pamatuji, když jsem byla malá, brali nás s sebou.

„Nezapomeň, že je dlouho nemocná, poslední dobou se necítí moc dobře,“ upozornila mě a já jsem si uvědomila, že teta už asi není ta akční žena, jak ji vídám ve svých vzpomínkách. Proboha, jak dlouho jsem ji neviděla? Možná pět let?

„Mami, a co jí koupit víkendový pobyt ve specializovaných lázních?“

„No, po té poslední operaci jí doktor doporučoval lázně...“ přemýšlela maminka nahlas. „...zkusím to navrhnout ostatním, mě osobně se to líbí.“

Po proběhlé narozeninové oslavě jsem byla zvědavá jak to dopadlo:

„Jaká byla oslava, mami? A co dárek, líbil se?“

„No, nejdřív se na to teta moc netvářila, ale když si přečetla program pobytu, tak se jí to začalo líbit. Dokonce tam strejda pojedou s ní. Možná pojedou ještě tento měsíc, myslím si, že se opravdu těší.“

„To jsem ráda, mami. A co oslava? Rozjeli jste to jako vždy?“

„Ani nemluv!“ rozpovídala se. „Protože teta nemůže na prášky pít, strejda o to víc naléval nám, prý na její zdraví. Naštěstí jsme to nemíchali, takže druhý den nám nebylo ani špatně. Strejda dovezl od příbuzných z Moravy moc dobrou slivovici.“

„Co strejda ze Ctětína? Nezačal zase s politikou?“ snad na všech oslavách začal po pár panácích řešit naši politickou scénu. Upřímně řečeno, dost vehementně, nejednou to znamenalo konec celé akce.

„I politika byla, bez toho by to snad ani nešlo. Ale tentokrát to moc nepřeháněl, asi už ho to nebaví.“

3.2.4 Lukavický kahan

„Dnes se u nás běžel Kahan,“ sděluje mi maminka ještě teplou informaci. Silniční běžecká soutěž „O Lukavický kahan“ má u nás dlouholetou tradici. Pamatuji se, že jsem na prvním ročníku v roce 1987 běžela za mladší žáky. Dědeček seděl na židli před naším domem, a když jsem běžela okolo, vehementně mě povzbuzoval. Aktuální výsledky prokládané nejnovějšími hity současné popové scény komentoval v obecním rozhlase pan Strnad.

„Snad jsi také neběžela?“ popíchla jsem maminku.

„Přece víš, že na to nejsem. Určitě bych ani nedoběhla do cíle,“ skromně prohlásila. Přitom celý život jezdila do práce na kole, denně šestnáct kilometrů.

„Určitě bys tam nebyla nejstarší, běhá ještě ten pán ze Slatiňan? Kolik mu vůbec je?“

„Myslíš pana Vorla? Tomu už bude sedmdesát, ale zdaleka není nejstarší...“ konstatovala.

„Už pár let sem jezdí pan Soukup, který se narodil v roce 1927.“

„To už mu bude osmdesát tři!“ nedokážu si představit, že bych to v jeho věku dokázala.

„Přesně tak! Ale to není všechno! Vždycky sem přijede na kole až z Hradce Králové.“

„Počkej, z Hradce je to k nám přes čtyřicet kilometrů!“ dodala jsem.

„Ano, po příjezdu odběhne závod, potom si dá pivo a jede zase domů. Sice doběhne vždy mezi posledními, ale stejně je to frajer!“

Touto akcí žije každoročně celá obec, obzvlášť ta sokolská.

3.2.5 Nečekaná návštěva

„Tak dneska jsem si Věruško myslela, že to se mnou sekne!“ zahájila maminka jeden z telefonátů. Musím přiznat, že mě to opravdu vyděsilo!

„Proboha, co se stalo?“ usoudila jsem, že nepůjde o žádnou maličkost.

„Právě jsem dodělávala oběd, bylo chvíli před polednem a čekala jsem na tatku. Koutkem oka jsem zahlédla z okna pohyb na dvorku, tak jsem si říkala, že už je doma. Potom slyším jak vrzly venkovní dveře a začala jsem nalévat polévku. Když dlouho nešel, šla jsem pro něj.

Otevřela jsem dveře do chodby a tam vidím tři ženský jak se hrabou v kabátech pověšených na stěně!“ ještě teď jsem slyšela v jejím hlase velké rozrušení.

„To snad není pravda!“ vykřikla jsem. „Jak jsi zareagovala?“

„Seběhlo se to velmi rychle, zařvala jsem na ně, ať táhnou ven! Ještě teď se, Věruško, z toho klepu. Natáhla jsem ruce a doslova jsem je vytlačila ze dveří.“

„Tomu věřím, mami, hlavní je, že jsi to takhle zvládla.“ v tu chvíli jsem byla opravdu ráda, že se mamince nic nestalo.

„Jakmile jsem je vystrčila, zamkla jsem za nimi dveře. Celá jsem se třásla a chtělo se mi brečet. Za chvíli přijel tatka a už mi bylo lépe.“

„Co na to říkal?“

„Dost ho to vyděsilo, nechápeme jejich drzost, branka byla jako vždy zamčená. Odpoledne mi tatka řekl, že jsem je ještě měla z okna vyfotit...“

„To by tě určitě v té chvíli napadlo! Já si opravdu myslím, že jsi reagovala správně,“ chtěla jsem ji uklidnit. Věděla, že

se dokážu vžít do její kůže, protože se mi před pár lety stalo něco podobného. „Kdyby tam byl taťka, tak určitě také hned neběžel pro foťák. Každý, kdo to nezažije dělá chytrého. Pamatuješ si, jak se to stalo mě a dědu napadlo, že mám mít na balkóně preventivně připravený kýbl s vodou a dotyčného polít?“

„Prosím tě, dědu nesmíš brát vůbec vážně, znáš ho.“

3.2.6 Vázání

„Pamatuješ si, jak si tat'ka asi před pětadvaceti lety koupil běžky?“ položila mi maminka naprosto nepochopitelnou otázku.

„Jaké běžky? Nepamatuji se, že bych ho někdy viděla na lyžích,“ je pravda, že měl dost koníčků. Od pěstování citrusů přes fotografování po rybaření, ale aktivní sportovec opravdu nikdy nebyl.

„Je to tak, chtěl chodit s vámi na běžky, když jste byli s Radkem ještě malí. Bohužel ale v době, kdy si je koupil už na ně nesehnal vázání. A tak leží řadu let na půdě ve skříni.“

„Proč mi to zrovna teď vyprávíš?“

„Protože si to vázání včera koupil.“

„Co ho k tomu po těch letech vedlo?“

„Nevím, možná si chtěl splnit dávný sen. Nebo ho možná vyprovokovala letošní zima,“ spekulovala. Dál už jsme to neřešily, možná proto, že jsme nechtěly dokola rozvádět, zdali bude tat'ka jednou lyžovat. V každém případě představa, jak si tatínek zkouší doma pětadvacet let staré běžky, je zábavná.

3.2.7 Vítání občáňků

„Včera byl taťka na vítání občáňků,“ hlásí mi maminka. Tato slavnostní událost probíhá v budově obecního úřadu. Původně to byla barokní stavba Knížecího horního úřadu postavená v roce 1700 rodem Auerspergů.

„Už zase? Lukavice se nějak rozrůstá!“ trošku jsem si rýpla.

„Ano, poslední dobou se tady hodně staví. Už máme skoro devět set obyvatel.“

„To je alespoň o sto víc než si pamatuji,“ musela jsem uznat. „Promiň, přerušila jsem tě, nechtěla jsi ještě něco dodat ohledně toho vítání?“

„Jen to, že jsem upekla jahodové řezy, aby je vzal pro děti ze sboru.“ Do lukavického pěveckého sboru jsem se chtěla už ve školce dostat. Moc jsem si přála nosit tričko se sluníčkem a našasenou sukni. Brala jsem to jako velkou křivdu, když mě tenkrát paní učitelka nevybrala.

„Kdo je vede?“

„Pořád paní Louvarová, doprovází je na kytaru. Mají to moc hezky nacvičené.“

Poslední dobou se mi zdá, že mi maminka chce naznačit, jak ráda by byla už babičkou. Nejen to, že mi pravidelně hlásí snad celou porodnost v kraji, ale nedávno mne překvapila otázkou, jestli už jsem zasnoubená.

3.2.8 Lasička

„Lasička nám zakousla dvě slepice...“ hlásí maminka na úvod našeho rozhovoru. „Já se s tím piplám a během chvilky o ně přijdu!“

„Počkej mami, vždyť jich máte ještě dost, ne?“

„Protože jsem ji vyrušila, jinak by určitě napáchala mnohem víc škody!“ rozčileně konstatuje.

„Jenom jsem chtěla říct, že to není zas až taková tragédie,“ snažila jsem se ji uklidnit.

„Slyšela jsem, že se u slepic něco děje a napadlo mě, jestli na ně nevrčí sousedův pes. Tak jsem se tam šla povídat a uviděla tu spoušť. Hodila jsem po ní motyčku, která byla opřena o branku!“ upřesňuje celou událost. „Taky si mohla vybrat ty starý, co už nenesou!“ To je celá mamka, za naše zvířectvo by položila vlastní život.

3.3 Vlastní záměr

Jak jsem již nastínila v úvodu, výstupem mé praktické části diplomové práce jsou vyšíváné obrazy vybraných příběhů. Vzhledem k tomu, že jsem pracovala pouze s představou vyprávěného, zvolila jsem nenápadnou barevnost bílé nitě na bavlněném plátně.

Gustav Theodor Fechner provedl průzkum, v němž zkoumal představivost svou a svých známých. Zjistil, že celá skupina má nejčastěji jen šedé, neurčité představy. Naopak Francis Galton byl zastáncem toho, že existují dva typy lidí. Kromě osob s popsanou šedou představivostí je ještě druhá skupina lidí, jejichž představy jsou živé a barevné.¹⁰ Nicméně při vyšívání příběhů se ztotožňuji s názorem Fechnera. Barevnost mi zároveň pomohla podpořit mlhavé vzpomínky z dětství a intimitu rodinných příběhů.

S první výšivkou jsem se setkala v dětství v kuchyni, kterou zařizovala moje prababička. Jednalo se o tak zvanou "kuchařku" s rčením "Nehledej štěstí v cizině, najdeš ho doma v rodině". Inspirována touto vzpomínkou i příslovím korespondujícím s myšlenkou celé diplomové práce, rozhodla jsem jej použít jako motto.

Textilní nástěnky s různými ručně vyšívanými motivy i nápisy zdobily a současně chránily stěny kuchyní našich babiček a prababiček. S léty však postupně upadly v zapomenutí. Coby módní prvek vznikly a oblibu získaly nejdříve v Německu koncem 19. století. Odtud se jejich vzory šířily do Anglie, Holandska, Polska, Rakousko-Uherska. V prvních

¹⁰ NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. 2. rozš. vyd. Praha: Academia, 1997. 437 s. ISBN 80-200-0625-7. Představy a fantazie 500-1150, s. 235.

desetiletích 20. století se dostaly také na naše území. Móda textilních nástěnek má hlubší kořeny, než se na první pohled může zdát. Souvisela s modernizací kuchyní v městském prostředí. Změnou vytápěcího zařízení, zvětšením oken a tím i zesvětlením kuchyně, vybělením stěn a zavedením bílých a světlých stěn kuchyňských nábytkových souprav dostala na přelomu 19. a 20. století kuchyň novou podobu. Na zvětšená okna se začaly věšet drapérie, na kuchyňský nábytek prostírat textilní soupravy a ke sporákům, lavičkám a stolečkům s nádobami na vodu se začaly věšet textilní nástěnky, které měly především chránit stěnu a současně zpříjemnit prostředí. Do vesnického prostředí se textilní nástěnky dostaly později, což souviselo s opožděným vývojem a vznikem světlejších kuchyní na vesnicích. Bývaly předtištěny na tenčím bílém, v továrně vyrobeném bavlněném plátně. Obrázkové i textové náměty měly poměrně široký záběr. Zachycovaly rodinu, domov, interiér domácnosti, milostný motiv. Zobrazovaly náboženskou tematiku, práci, pracovitost, úsilí, ale také odpočinek, hru. Na pozdějších nástěnkách se objevovala zvířata a postavičky z různých pohádek. Velmi oblíbené byly rostlinné motivy, ale rovněž geometrické ornamenty. Nápisy na nástěnkách byly zasvěceny domácnosti, čistotě, práci, úsilí, víře, modlitbám, lásce, vdavkám.¹¹

Při zkoumání kuchařek jsem se setkala s některými až bizarními kousky. Proto mi to nedalo a rozhodla jsem se na ně reagovat. Fakt, že se stále předtištěné vzory na nástěnky prodávají, mne nenechal chladnou. V nabídce jsem našla dvě přísloví, které často v souvislosti se mnou používá moje maminka a zakoupila jsem je. Původní dekor jsem ponechala v předtištěné podobě a doplnila jsem jej vlastní výšivkou.

První z nich, nesoucí notoricky známý text „Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš“, jsem doplnila žehlicí holčičkou. Úmyslně jsem zde zvolila atributy nástěnných kuchařek – navoněné, uhlazené, poslušné a pracovité dítě. Jistou paralelu zde shledávám v socialistickém realismu. Záměrem bylo vytvořit jakéhosi „strašáka“, čímž pro mě

¹¹ TEXTILNÍ NÁSTĚNKY, URL: <<http://www.kronikahoracka.cz/lidova-tvorba/textilni-nastenky.html>>, [cit. 2010-04-01].

žehlení je. Přiznávám, trochu prvoplánové, ale na druhou stranu to respektuje koncept vyšívání kuchařek. Druhým takovým „strašákem“, velmi často zmiňovaným maminkou, pro mě je časné vaření obědů. Proto druhá kuchařka nese text „Hospodyňka pořádná o dvanácté oběd má“. Dle autentické fotografie, pořízené jedné neděle přesně ve 13:36 hodin, jsem na ni vyšila obědvajícího přítele. Obě kuchařky jsem opět vyšívala bílou nití, abych propojila tuto část se sérií příběhů. Dalším důvodem může být naděje, že se jednou i ze mě může stát pořádná hospodyňka.

4. Závěr

Před několika lety jsem psala bakalářskou práci, v níž jsem pomocí dotazníku zpovídala řadu textilních výtvarníků. Mimo jiné mě zajímal jejich názor na budoucnost textilu jako uměleckého řemesla a v druhé řadě s jakými textilními materiály „nyní“ pracují. Odpovědi byly vesměs negativní, dokonce většina dotazovaných s textilem řadu let nepracuje. Paradoxem je, že i já jsem zastávala tento názor a vyčerpaná dlouhými roky studií textilu jsem tento obor zavrhovala. Nyní mohu konstatovat, dokonce s potěšením, že vyšívka je pořád aktuální technika, která může konkurovat i takovým velikánům jako je kresba či malba. Předložená vyobrazení vybraných umělců jsou toho důkazem, nemluvě o multiplicitě jejich přístupů či konceptů.

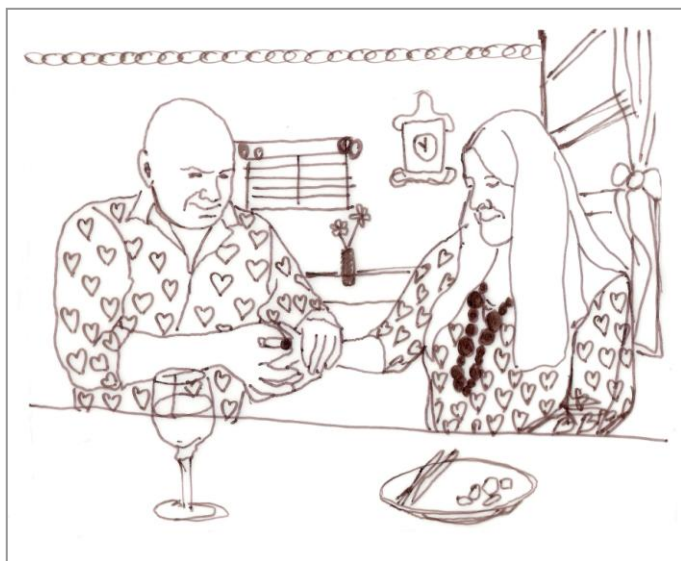
Obrazová příloha

Vázání

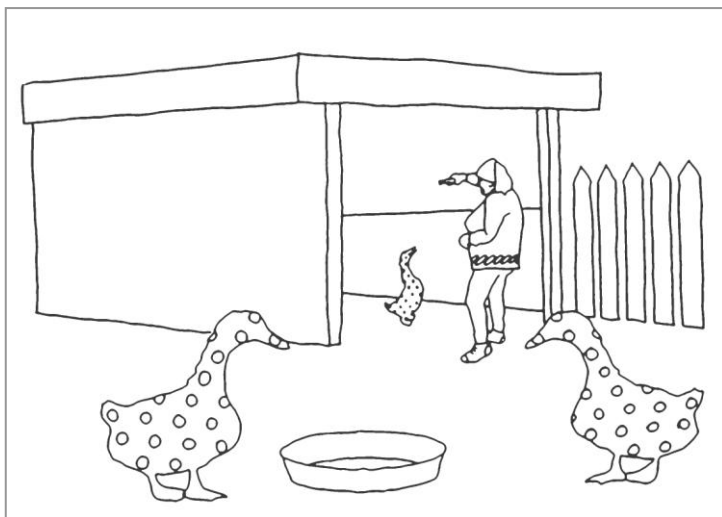
Lukavický kahan

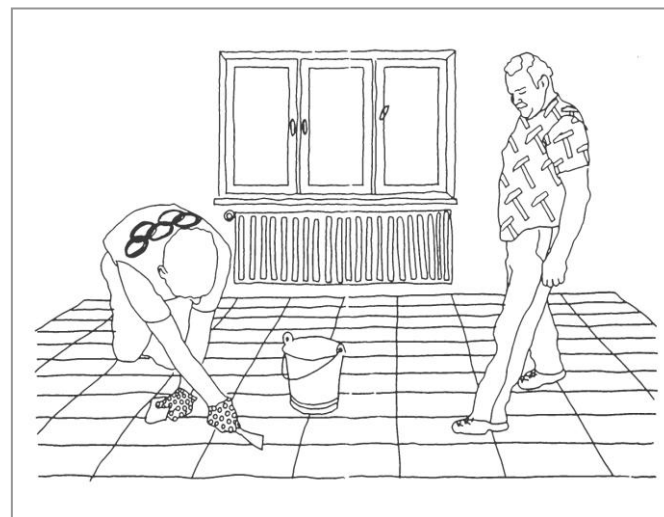
Zásnuby

Vítání občánků

Ztracená kachna

Podlaha

Narozeniny

Kuchařka

Použitá literatura

ČECHOVÁ, Hana, HALÍKOVÁ, Anna. Krajky, výšivky, stuhy, prýmky. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 218 s. ISBN 80-7106-668-0.

ČERNICKÝ, Jiří. Double documnet: Pincushions. 1.vyd. Brno: Mediagate, 2007. nestránkován.
ISBN : 978-80-239-8905-2.

NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. 2. rozš. vyd. Praha: Academia, 1997. 437 s.
ISBN 80-200-0625-7.

Morant, Henry de - Gassiot-Talabot, Gérald. Dějiny užitého umění : od nejstarších dob po současnost : Histoire des arts décoratifs des origines a nos jours (Orig.). Vyd. 1. Praha : Odeon, 1983. 573 s.

COLE, Drusilla: Textiles now, London: Laurence King, 2008. ISBN 9781856695725

ILLUSTRATION PLAY, Viction:ary, 2007, ISBN 978-988-98229-3-4

REFLEX, Č. 6 (únor 2001), roč. 12, s. 73

ATELIÉR.Č. 22 (Listopad 2007). Praha: Společnost časopisu Ateliér, 2007, roč. 20, s. 3

Internetové zdroje

URL: <<http://artycok.tv/lang/cs-cz/screen/216>>

URL: <<http://pechoucek.eu/2009/08/27/vecerka-graficky-kabinet-cheb-24-9-16-11-2009/>>

URL: <http://www.rozhlas.cz/mozaika/vytvarne/_zprava/641050>

URL: <http://www.rozhlas.cz/mozaika/vytvarne/_zprava/427145?hodnoceni=1>

URL: <<http://artycok.tv/lang/cs-cz/screen/216> >

URL: < <http://pechoucek.eu>>

URL: <<http://www.daniela-mikulaskova.cz/cs> >

URL: <<http://vimeo.com/8994303> >

URL: <<http://lauramcafferty.com>>

URL: <<http://www.meganwhitmarsh.com/>>

URL: <<http://www.jennyhart.net> >

URL: <<http://peinturescecilejarsaillon.blogspot.com/> >

Zdroje fotografií

- [1] URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Harold_dead_bayeux_tapestry.png>
- [2] URL: <http://www.rozhlas.cz/brno/poradykat/_zprava/235192>
- [3] URL: <<http://artycok.tv/lang/cs-cz/screen/216>>
- [4] URL: <<http://artycok.tv/lang/cs-cz/screen/216>>
- [5] URL: <<http://www.kvrm.cz/content.php?page=83&article=1497>>
- [6] ČERNICKÝ, Jiří. Double documnet: Pincushions. 1.vyd. Brno: Mediagate, 2007. nestránkován.
ISBN : 978-80-239-8905-2.
- [7] ČERNICKÝ, Jiří. Double documnet: Pincushions. 1.vyd. Brno: Mediagate, 2007. nestránkován.
ISBN : 978-80-239-8905-2.
- [8] ČERNICKÝ, Jiří. Double documnet: Pincushions. 1.vyd. Brno: Mediagate, 2007. nestránkován.
ISBN : 978-80-239-8905-2.
- [9] URL: <http://socharstvi.vsup.cz/lidi/dagmar_subrtova/big/2005/maj-je-lasky-cas-5.htm>
- [10] URL: <http://www.art.cz/polozky.php?item_id=495>
- [11] URL: <<http://zilina.sme.sk/c/4854042/nenapadne-medium.html>>
- [12] URL: <<http://www.galerie-dolmen.cz/galerie.php?type=autor&prij=Mikulaskova&jm=Daniela>>
- [13] URL: <http://lauramccafferty.com/gallery/view/the_crufts_misfits/>

- [14] URL: <http://lauramcafferty.com/gallery/view/old_card_players_large/>
- [15] URL: <<http://www.miriad.mmu.ac.uk/craftdesign/schiffli/artists/>>
- [16] URL: <<http://www.craftster.org/blog/?p=4775>>
- [17] URL: <<http://designlust.blogspot.com/2009/07/eleanor-bowley.html>>
- [18] URL: <<http://www.arcticoak.net/tags/embroidery/>>
- [19] URL: <<http://www.meganwhitmarsh.com/artwork/2005-2008.html>>
- [20] URL: <<http://design-crisis.com/?cat=50>>
- [21] URL: <<http://design-crisis.com/?cat=50>>
- [22] URL: <<http://www.maskara.ch/index.php?/projects/landscapes/>>
- [23] URL: <<http://memelodia.blogspot.com/2010/01/inspiration-sandrine-pelletier.html>>
- [24] URL: <<http://www.geekreative.net/tag/etsy/>>
- [25] URL: <<http://www.jennyhart.net/ohunicorn.html>>
- [26] URL: <<http://www.jennyhart.net/iggypop.html>>
- [27] URL: <<http://www.craftster.org/blog/?p=3083>>
- [28] URL: <<http://www.craftster.org/blog/?p=6806>>
- [29] URL: <<http://www.craftster.org/blog/?p=6806>>